

A Bethlen Gábor Alapítvány 2020. évi díjazottjai

„Mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni,
nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk.”

Nehéz, embert próbáló évet zárt világunk, hazánk és alapítványunk is. A koronavírus-járvány és az azzal járó korlátozások miatt a századik trianoni évfordulóra, június 4-ére, Lakitelekre tervezett Trianon-emlékünnepségünk, valamint a november 13-ára, szokás szerint a Pesti Vármegyeházára meghirdetett díjátadó ünnepségünk is elmaradt. Nem emlékezhattünk közösen a köztünk levő alapítókezdeményezőkkel megalakulásunk negyvenéves évfordulójára sem. A legnagyobb veszteséget azonban a földi világból eltávozott küzdőtársaink halála jelenti: búcsúznunk kellett Németh Ágnes és Szalai Attila kurátorainktól, de több, általunk kitüntetett honfitársunk is az elmúlt évben távozott az élők sorából.

A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma az év elején még döntött a díjazottak személyéről, akik a pandémia remélhetőleg mihamarabbi enyhülése után, a lehetőség szerint mindenki számára nyilvános eseményen át is vehetik kitüntetéseiket.

Idei Bethlen Gábor-díjasunk Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató, politikus. Az ELTE BTK-n végzett román-magyar és muzeológia-néprajt szakon. Az MTA Néprajzi Kutatócsoportja főmunkatársaként, osztályvezetőjeként, valamint az MTA Néprajzi Bizottsága tagjaként is tevékenykedett. 1988-ban lépett be a Magyar Demokrata Fórumba, amelynek 1990 és 1994 között országgyűlési képviselője volt. 1990 és 1993 között művelődési és közoktatási miniszterként dolgozott. Számos népművészettel, néptáncsal, a magyar földdel és a paraszti kultúrával kapcsolatos publikáció szerzője. Írása jelent meg a legendás *Bibó-emlékkönyvben*. Alapítványunkkal való kapcsolata a nyilvános működés kezdetére datálható: 1986-ban ő laudálta a csángókat kutató Domokos Pál Pétert, alapítványunk első hivatalos kitüntetettjét.

A Márton Áron Emlékéremet Szövényi Zsoltnak ítélte a kuratórium. Eötvös-kollégistaként, az ELTE biológia és pedagógia szakán szerzett diplomát. 1971-től dolgozott a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban, a kollégiumok, a tudományos diákkörök és a hallgatói közművelődési tevékenység, majd a pedagógusképzés és a felsőoktatás-irányítás területén. Munkáját a különböző ideológiát képviselő oktatási kormányzatok egyaránt elismerték.

Teleki Pál Érdeméremmel ezúttal öt személyt/közösséget díjaztunk.

Greza István orvosként tevékenykedve kapcsolódott a rendszerváltás folyamatába: hódmezővásárhelyiként vett részt a második lakiteleki találkozón, ahol belépett az MDF-be, később a párt országos elnökségében is tevékenykedett. 2014-től a határon átnyúló beruházások ellenőrzéséért felelős miniszteri biztосként, majd Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Kárpátalja együttműködésének és összehangolt fejlesztési feladatainak kormányzati koordinációjáért felelős kormánybiztосként, illetve miniszteri biztосként dolgozott. Az utóbbi években személyében is jelképévé vált annak a politikának, amelyet az anyaország a kritikus helyzetben levő Kárpátalja érdekében folytat.

Gyurác Ferenc irodalomtörténészként, szerkesztőként vált ismertté. 1985 és 1989 között a *JAK-füzeteket* szerkesztette. 1987 és 1999 között a szombathelyi *Életünk* szerkesztője, 1994 és 2019 között pedig a *Vasi Szemle* főszerkesztője volt. 2004 óta a Magyar Nyugat Könyvkiadó alapítóigazgatója Vasszilvágyon. A Nyugat-Dunántúl szellemi, kulturális életének kiemelkedő képviselője, a rendszerváltás idején a helyi MDF meghatározó alakja. Alapítványunkat kezdettől támogatta, a fiatal írók patrónusaként ismeretes. Több kötete jelent meg a közbeszédben egyre intenzívebben jelenlevő populizmus kifejezés valódi értelméről, gyökereiről.

Az Ismerős Arcok zenekar bár 1999. október 23-án alakult, a széles közönség számára csak az elmúlt években vált ismertté. Az értékelvű, nemzeti elkötelezettséget kiemelő és vállaló dalszövegeik és minőségi zenéjük népszerűvé tette őket a Kárpát-medence magyar közösségeiben, a *Nélküled* című 2007-ben született dal népszerűsége pedig áttörte a közszolgálati és kereskedelmi rádiók felől egyaránt tapasztalható közöny falait is. Az együttes tagjai Nyerges Attila, Galambos Nándor, Práder Vilmos, Tánczos István, Kovacsik Tamás és Leczó Szilveszter.

Kassai Lajos lovasíjász a 80-as évektől kezdett hivatásszerűen foglalkozni az íjkészítéssel – szintén ebben az időszakban dolgozta ki a lovasíjászat szabályrendszerét. Az új sportágat Európában és a világ minden részén terjeszti. A lovasíjászat immár a Testnevelési Egyetemen is tanulható, a Kassairól szóló, *A lovasíjász* című filmet pedig nagy közönségsikerral vetítették a magyarországi mozik. Híres, gyakran idézett mondata így hangzik: „Nem az ősoket kell követni, hanem azt, amit az ősök követtek.” Az általa kidolgozott Kassai-féle lovasíjász módszer hivatalosan is hungarikum.

Alapítványunk rendhagyó módon úgy döntött, hogy – szolidaritási gesztusként – két olyan fiatalembert is kitüntetésben részesít, akik előreláthatólag sajnos biztosan nem lehetnek jelen a díjátadón. A két kézdivásárhelyi székelyt, Beke Istvánt és Szőcs Zoltánt 2018-ban ítélte öt év letöltendő büntetésre a bukaresti legfelsőbb bíróság „terrorista cselekmények” és ezekre való felbujtás miatt. Az eljárás és az ítélet erősen koncepciós jellege miatt a fiatalok az erdélyi magyar közösség legújabb kori elnyomásának egyik jelképévé váltak.

Bethlen Gábor-díjas

Andrásfalvy Bertalan

A „Haza Embere” Bethlen Gábor-díjat kapott

1986-ban a Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriuma első díjátadó ünnepségén Márton János, a Hazafias Népfront alelnöke, a kuratórium alapító elnöke adta át a magyarságért küzdő, félreállított, hű tudósnek, Domokos Pál Péternek adományozott első Bethlen Gábor-díjat. Andrásfalvy Bertalan néprajztudós mint „a csángók apostolát” méltatta a 85 éves Domokos Pál Pétert. A lélekemelő laudáció fényében, első kitüntetettünk köszönetként azt kérte, hogy a kuratórium – az emberi helytállás elismeréseként, az erkölcsi értékekre tekintettel – hozzon létre egy Márton Áron nevét viselő kitüntetést is. Az Erdélyből akkortájt áttelepült Szervátiusz Tibor szobrászművész följajánlotta, hogy adományként elkészíti, s bronzba önteti a Márton Áron Emlékérem kitüntetést. Ezt első ízben 1988-ban – az erdélyi falurombolás elleni nemzetközi tiltakozást méltatva –, majd a további évek során számos élenjáró szervezetnek, közösségnek, személynek adományoztuk a magyarságszolgálat elismeréséül. Jelképesnek is tekinthetjük, hogy alapítványunk megalakulása és működése negyvenedik évfordulóján, 2020-ban, a kuratórium első Bethlen-díjasunk laudátorát, Andrásfalvy Bertalant, a magyar művelődésügy fáradhatatlan apostolát tüntette ki Bethlen Gábor-díjjal.

Andrásfalvy Bertalan 1931. november 17-én Sopronban született. Édesanyja ötvösművész, édesapja kolozsvári származású tisztviselő. Sopronban, a bencések-nél kezdte a gimnáziumot, majd a család Budapestre költözése után a cisztereknek-nél folytatta. 1950-ben érettségizett az iskola utódjában, a József Attila Gimnáziumban. 1950-ben kezdte el egyetemi tanulmányait a budapesti tudományegyetem román-magyar nyelv és irodalom szakán, amelyhez társította a később főszakjává lett néprajzot. Tanulmányait a Rákosi-korszakban folytatta, abban az időszakban, amikor az erőszakos kolhozosítással halálra ítélt parasztgazdaságok és a paraszti életforma felszámolása rohamos ütemben zajlott. De kegyetlenül fölszámolták a szerzetesrendeket, a civil társadalom autonóm intézményeit, kisajátították a magántulajdonban levő ipari, kereskedelmi vállalatokat, üzemeket is. Néhány kivétellel államosították az egyházi iskolákat. E rettegett korszakban a néprajz szak elkötelezett és felelősen gondolkodó diákjaira igen nehéz, létfontosságú munka várt. Andrásfalvy Bertalan eszmetársaival, barátaival – Martin Györggyel, Pesovár Ferencsel, Kallós Zoltánnal, Istvánovits Mártonnal, Erdélyi Zsuzsannával, Vargyas Lajossal – válllvetve vett részt az utolsó pillanatok magyar értékmentésében. Társaival arra szövetkezett, hogy szemben az árral – dacolva a pártdirektívákkal s az őket 1960 óta megfigyelő honi Belügyminisztérium és a román elhárítás ügynökeivel – föltárják, megőrzik, átmentik a paraszti világ maradandó értékeit a jövőnek. Erről így vall *Hagyomány és jövőndő* című könyvében: „Túléltem az 1956-os forradalom

és szabadságharc legvéresebb eseményeit, és elkerültem a szigorúbb megtorlást is, ezért is úgy tekintek életemre, mint amit ajándékként visszakaptam, hogy hivatással kapott munkámmal tovább folytassam. Szinte minden szabadidőmet is arra fordítottam, hogy nagyszerű barátaimmal járjam az országot (annak idején a Népművészeti Intézet segítségével), és filmen, hangszalagon, fényképen és jegyzetfüzetekben gyűjtsük a hagyományos táncokat, dalokat, szokásokat, viseletet, meséket – egyszóval a népi kultúra eltűnő emlékeit. Nemcsak a magyart, és nemcsak itthon, hanem Felvidéken, Erdélyben, Moldvában és Albániában. Újra és újra megértem és tapasztaltam: amit akármilyen gyarló eszközzel is rögzítettünk, feljegyeztünk, fényképeztünk – az megmaradt; amit nem, azt ma már meg nem találhatja senki. Hogyne erősödött volna meg bennem a tudat, hogy mindez az én felelősségem is volt. Így mindenkinek hasonlóan – más és más területen – pótolhatatlan a léte, munkája és felelőssége!”

Bartók és Kodály munkásságával mérhető az, amit ők elvégeztek a magyar néptánc, a népballada, a folklór, az archaikus népi imádságok, a népzene, a népművészet területén. Olyan értékeket bányásztak elő, tettek közkinccsé, vittek a köztudatba, amelyeket már majdnem mindenki veszni látott. Nem csoda hát, hogy eredményeikkel a hatvanas évek végétől lelkesítették és megtermékenyítették a szürkeségtől szabadulni vágyó magyar ifjúság „nomád nemzedékét”, akik a magyar népi kultúra gyökereiből táplálkozva igyekeztek megújítani az építészetet, képzőművészetet, a néptáncot, a népzene, a kézművességet, tárgyi világunkat, az egész kulturális életet. A nomád nemzedék központjává ekkor a Zelnik József által újjáépített és vezetett Selyemgombolyító vált, ahol Andrásfalvy gyakran megfordult. Zelnik felkérésére ő írta e nemzedék zászlóbontásaként 1976-ban megjelent *Régi és új formák* című tanulmánykötet „A népművészet helyes szemlélete” című bevezető tanulmányát, ösztönözve olvasóit a népművészet igazi értékeinek megismerésére, s ennek nyomán biztatva a közösségépítésre. Az irodalmat, a költészetet, a filmet, az ifjaknak helyet adó Egyetemi Klub, Fiatal Képzőművészek Stúdiója, a filmesek Balázs Béla Stúdiója, az Egyetemi Színpad, illetve a *Tiszta Szívvel*, a *Tiszatáj*, az *Alföld*, a *Mozgó Világ*, a *Forrás* című lapok és más szakmai műhelyek mellett, főként az egyetemi kollégiumok ifjúsága képviselte e hagyományfeltáró és megújító, a népi kultúra alapjára építkező reformnemzedéki mozgalom csapatait, életterét. Andrásfalvy Bertalan gondolatait előadóként is megosztotta, így például a Kossuth Klubban, a Lezsák Sándor vezette Hazai Műhely konferenciasorozat (Nemzet és kultúra, Nemzet és iskola) előadójaként az ezredfordulón vagy 2014-ben a BGA *Parasztors – magyar sors* című konferenciáján. Andrásfalvy Bertalan előadásával az Uránia Nemzeti Filmszínházban, méltó emléket állítottunk az ötszázadik évfordulón a keresztes-parasztfelkelés vezérének, Székely Dózsa Györgynek! Ezt követte Kósa Ferenc, Sára Sándor és Csoóri Sándor *Ítélet* című korhű filmjének vetítése és megbeszélése, amely megkoronázta emléknapunkat.

Andrásfalvy Bertalannal a „nomád nemzedék” magyar hagyományokat, kultúrát rehabilitáló mozgalomban kerültem kapcsolatba. Első közös szereplésünk

az 1973. augusztus 21–25-én, Pécsen rendezett II. Országos Szociológiai Konferencián történt. Az egyhetes tanácskozás – amelyen részt vett, illetve előadást tartott a magyar társadalomkutatók, közigazgatási és politikai vezetők korabeli elitje – „A falu társadalmi és gazdasági szerkezetének változásai” témakör „feldolgozásával”, lényegében az Országos Településhálózat-fejlesztési Terv bevezetésének ideológiai előkészítését kívánta szolgálni. Andrásfalvy Bertalan az MTA Dunántúli Tudományos Intézete tudományos kutatójaként *Az iparosodás és városiasodás hatása az etnikai viszonyokra Baranya és Tolna megyében* című előadását tartotta a harmadik napon. (Ennek szöveges megjelenítését, „Ellentétes értékrendek összeütközése és a polgárosodás” című tanulmányát¹ az 1973-as chicagói néprajzi világkongresszuson – noha a szerző nem utazhatott ki – nagy elismeréssel fogadták, több világnyelvre lefordították.) Én az évben váltottam munkahelyet: az MTA Tudományszervezési Csoportja kutatójából, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának kulturális tanácsosa lettem. E tisztségemben, a tévesek országos érdekvédelmi szervezete képviselőjeként vettem részt a tanácskozáson. A konferencia utolsó két napján a településhálózati terv, a tanácsok körzetesítése, a településfejlesztés és az aprófalvak ügye szerepelt. Az MSZMP, az Országos Tervhivatal, a MTA, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium és háttérintézeteik előadóival szemben, a tanácskozás néhány neves előadója – utalva a szocialista táborban dívó falurombolásokra – meggyőzően érvelt az erőszakos pártállami szándékkal szemben. Én is fölszóltam, tiltakozva a „funkció nélküli falvak” kategóriájába sorolt másfélezer település el-sorvasztására, fölszámolására törekvő „fejlesztési” terv ellen. Noha botrányba fulladt az MSZMP és az OT által készített törvénytervezetet vitató konferencia, retorziójaként nemcsak a tiltakozó, ellenvéleményt képviselő kutatókat büntették, de következményét a hazai közigazgatás, a tudomány és a társadalomkutatás, főként pedig a pusztulásra ítélt honi kistaluk is megszenvedték.

Emberpróbáló munkát, különleges szerepet vállalt Andrásfalvy Bertalan néprajztudós az új, független magyar kormány első művelődésügyi és közoktatási minisztereként. A rendszerváltáskor az egykori Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium mintájára rekonstruált, önálló Művelődési és Közoktatási Minisztérium vezetője volt három évig – Eötvös József, Trefort Ágoston és Klebelsberg Kunó utódként. Megtisztelő, hogy vezető munkatársai egyike, küzdőtársa, barátja lehettem. Nemzetnevelő munkásságáról 2002. június 22-én, Nagyváradon a Magyar Örökség Díj átadó ünnepségén tanúságot tettem. Laudációban miniszteri helytállását is méltattam. A rendszerváltoztatással a magyar társadalomnak a többpártrendszerű parlamentarizmus, a demokratikus államrend, a jogállam és közélet hosszú ideje járatlan útjait kellett ismét járhatóvá tennie immár maga választotta képviselőivel, vezetőivel az élen. Ebbe a munkába – az MDF országgyűlési képviselőjeként – kapcsolódott be, s vállalt úttörő szerepet.

1 Andrásfalvy Bertalan: Ellentétes értékrendek összeütközése és a polgárosodás. *Tiszatáj*, 1973. augusztus, 105–110.

Sokan kérdezték akkortájt, vajon mi készítette e derék, jó szándékú, de az igazgatásban járatlan 59 éves vidéki néprajzost a kockázatos lépésre, hogy elvállalja a liberálbolsevikok által uralt és a média által leginkább ellenőrzött terület vezetését. S valóban, még meg sem száradt a tinta miniszteri kinevezésén, amikor egyes hazai újságok már a leváltását hírelték, s alig hangzott el első nyilatkozata, máris „bigott katolicizmusát”, „konzervatív és nacionalista szemléletét” ostromozták immár a parlamenti ellenzék soraiból. „Néphagyomány és nemzeti művelődés” című írására² utalva, gúnyval írták a lapok: „Lesz itt csürdöngölés!” A liberális pártok pedig, amikor tehették – okkal vagy ok nélkül – tüntetéseket szerveztek ellene, akárcsak az Antall-kormány egésze ellen. Ebben az ellenséges légkörben, idegőrlő folyamatban a hozzá rendelt (nem maga választotta) vezető-társainak egy része – három politikai államtitkár és öt sajtószóvivő – viszonylag gyorsan kicserélődött. Kabinetvezetője, Timkó Iván kiváló képességű, de hivatali munkára alkalmatlan személyisége is okot adott a külső és belső támadásokra, amit Beke Kata államtitkár elhíresült könyve³ tanúsít. Mindezek ellenére, hűséges munkatársi csapata szolidaritását érezve nem hátrált meg, olykor betegségtől gyötörve is tette a dolgát, rendületlenül szolgálta a nemzeti megújítást, amelyre már ifjú korától elszegődött.

Minisztersége alatt megkezdtük a demokratikus művelődés és oktatás törvényi alapjainak lerakását. Kisebb zökkenőkkel áttértünk a monopolizált tankönyvkiadásról a tankönyvpiaci rendszerre, eközben a tankönyvek választéka bővült (újakat írtak, az elavultakat megújították). Elkezdődött a miniszteriális támogatások növekvő hányadának nyilvános pályázatztatása, illetve az újonnan létrehozott alapítványok (például: Magyar Mozgókép Alapítvány, FEFA, PHARE, Illyés Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alap, Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány stb.) révén elkezdődött a források értékelvű, transzparens – az illetékes szakmai szervezetek bevonásával történő – elosztási rendszerének megteremtése, biztosítva a társadalmi ellenőrzést. Ebben Gábor József gazdasági helyettes államtitkár csapata és a szakterületek vezetői, felelős munkatársai egyaránt részt vettek. A liberális pártok támadásai közepette megtörtént a fakultatív hittanoktatás engedélyezése, elkezdődött az egyházi javak és épületek visszaszolgáltatása, az egyházi iskolák és tanulók számának érzékelhető gyarapodása. Ebben a folyamatban meghatározó szerepet vállalt Korzenszky Richárd bencés szerzetes, aki 1991-től 1994-ig miniszteri biztосként irányította, szervezte, minisztériumi kollégáival, egyházi és világi érdekeltekkel együtt segítette az egyházi iskolák újjászületését, rehabilitációját. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem megszervezésében és II. János Pál pápa első magyarországi látogatásának és méltó fogadásának előkészítésében az általam vezetett Felsőoktatási és Kutatási Főosztály is komoly szerepet vállalt. A miniszter személyesen is foglalkozott a hazai nemzetiségek kiemelt művelődésügyi támogatásával,

2 Andrásfalvy Bertalan: Néphagyomány és nemzeti művelődés. *Hitel*, 1989. 02. 15., 34–37.

3 Beke Kata: *Jézusmária, gyóztunk!* Budapest, 1993, Belvárosi.

a határon túli magyarok kulturális segélyezésével és a számukra létesített Márton Áron Kollégium beindításával. Szívügye volt a közoktatás, az erkölcsi és a művészeti nevelés. Törődött az iskolák körzetesítésekor megszüntetett falusi kisiskolákkal, amelyekből több mint félszáz ekkor éledt újjá. Támogatta a felsőoktatás tartalmi és szerkezeti megújítását, a kollégiumi nevelés fejlesztését, a diáklétszám növelését, az esélyek közelítését, az egyenlőtlenségek mérséklését.

Andrásfalvy Bertalan szelídségével, emberségével partnerei, ellenségei, olykor munkatársai is visszaéltek, de az általa lényegesnek tartott ügyekben tanúsított makacs következetességét, igazságszeretetét, szolidaritását lefegyverezve fogadták. Akadtak, akik ezt nehezen viselték el. Közéjük tartozott felettese is. Ő pedig az igaztalan vádak és a megalázó támadásokat viselte szomorú szívvel. Amikor 1993. február 21-én külföldön – egy nemzetközi konferenciáról kiszólítva – a kormányfő telefonon felhívta, és közölte vele, hogy tisztéből fölmentették, azt fegyelmezetten tudomásul vette. Csak mi, közeli munkatársai szégyenkeztünk e kíméletlen eljárással élő beteg ember helyett.

Andrásfalvy Bertalan minisztersége alatt többször is elmondta, hogy kitűzött céljaiból, megfogalmazott terveiből, a tapasztalt hiányosságok és hibák javítási szándékából a nagyobb részt nem sikerült megvalósítania. Kudarcnak is nevezte ezt a három évet, ami történelmi távlatból s utódja, Mádl Ferenc jóvoltából más képet mutat. Mégis az utóbbi évtizedek karaktergyilkos hullámaiban Andrásfalvy Bertalan hét évtizedes munkásságából miniszteri szolgálata három évét ragadták ki – cincálják, kritizálják, torzítják a különböző fórumokon, főként a honi médiában, mint gróf Teleki Pál tudós–államférfi esetében is tették, teszik a felelőtlen ítélezők.

Az elmúlt két évtizedben, főként a Százak Tanácsában együtt töltött megbeszélések, viták, szereplések során tovább erősödött emberi tartása, tanítása iránti megbecsülés, hitem. Társulatunk bölcs szószólója, „A Haza Embere”, aki a Százak Tanácsa kitüntető elismerését, oklevelét az elsők között vehette át Fekete Gyulától és Szijártó Istvántól. Azt reméltem, hogy a 2020. november 13-ára tervezett ünnepi díjátadón a méltatásomban elmondhatom róla mindazt, amit e kitüntetés ürügyén akartam megosztani a közönséggel, szélesebb közösségünkkel is. A Bethlen-díjával együtt szerettem volna nyilvánosan bemutatni, s az olvasóknak ajánlani *A magyar falu sorskérdései* című közös könyvünket, amelynek ő is egyik szerzője. A Bethlen Gábor-díj átadását remélhetőleg 2021. március idusán megtarthatjuk, talán akkor majd e könyvet is átadhatjuk neki.

Andrásfalvy Bertalant tudományos pályája, küldetése a magyar nemzet sorsához köti. Erről tanúskodik életútja, tehetsége, szorgalma, alkotó munkássága, amelyet a 20. század világháborúi következtében megtiport, sorsüldözött népe szolgálatának szentelt. „A magyarság életfája” című kitűnő írását a nemzeti ellenállás ikonikus kiadványában, a *Bibó Emlékkönyvben* (1980) közölte.⁴ Benne

4 Andrásfalvy Bertalan: A magyarság életfája. In *Bibó-émlékkönyv, II.* Szerk. Réz Pál – Kenedi János. Budapest-Bern, 1991, Századvég-EPMSZ, 312–321.

áttekintette a Kárpát-medence magyar népcsoportjainak történeti–demográfiai helyzetét, kritikusan értékelte a magyarság csökkenő életerejét, számát, arányát. Bajaink orvoslására, a közerkölcsöt megújító műveltség és értékrend elsajátítására, az értelmes áldozatvállalásra, több gyermek nevelésére biztatta, bátorította a szülőket, az ifjúságot. A néprajztudomány szinte minden ágával foglalkozott; néhány területen maradandót alkotott. *A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében* című művéért kandidátusi fokozatot (1971) kapott. Akadémiai doktori értekezése *A magyarság gyümölcészete* (1989) című nagyszemű munkája volt. Mindkét műve a mának és jövőnek szóló múltbeli üzenetként is felfogható, hiszen a táj, az ember és a közösség együttélését, harmóniáját, a gazdálkodási hagyományok célszerűségét, korabeli értékrendjét s a mai világban is hasznosítható tanulságait mutatja be érvelő alapossággal. Nem véletlen, hogy a bős–nagygyarosi gát építése elleni tiltakozási akcióban, az ökolgazdálkodás népszerűsítésekor vagy a pusztító tiszai árvíz kapcsán szélesebb szakmai körökben újból előtérbe kerültek Andrásfalvy múltbeli tapasztalatokra építő javaslatjai. Már felnőtt fejjel, zsebében az egyetemi diplomával, Kecskeméten még kertész üzemmérnöki diplomát is szerzett, hogy gazdálkodástörténeti kutatásait megalapozottan, kellő tudással folytathassa. Ő a tudományművelők azon köréhez tartozik, akiket nem az akadémiai ranglétrán mért minősítés, hanem értékteremtő kutatási eredményeik hasznosítása, megismertetése, közösségük szolgálata motivál. Hogy nem lehetett a MTA tagja, az a hazai tudományos minősítést is értékeli, amelynek igazságosabb, értékelvű megújításáért sokan fáradoztak és fáradoznak. Tudományszervezői tevékenységem során számos tudós munkásságát kísértem figyelemmel. Vekerdi Lászlóval írt tudományszociográfiánkban (*Kutatómunkások*, 1972) mintegy félszáz kutató kritikus véleménye és életútja is szerepel, amelyek tanulságait nem vonták le az illetékesek, ehelyett megtiltották a kész kézirat megjelentetését. A tudományos értékelési rend kudarcaként éltem meg azt, hogy Vargyas Lajos, Vekerdi László és Andrásfalvy Bertalan nem lehettek a Magyar Tudományos Akadémia levelező vagy rendes tagjai.

Andrásfalvy a Vargyas Lajosról szóló nekrológiájában megfogalmazta küldetését: „A keleti gyökerű és Európa szellemiségébe illeszkedő, csodálatos gazdagságú magyar kultúrába, Magyarországon értelmiségének születve, nevelve és önmagát erre kiképezve felismerte, hogy e sokszor saját bűneink miatt is megvert sorsú nép, nemzet, végzetesen megosztott. Ellentét feszült úr és paraszt, hatalmasok és alávetettek, európai eszméken iskoláztak és a hagyományos kultúrában élők között. Ez a megosztottság társadalmi, politikai, műveltségbeli és érzelmi is. Ha nem tudjuk ezt a megosztottságot megszüntetni, nem tudjuk felébreszteni a társadalmat egységesítő és legalább egymás iránt felelősséget, szolidaritást teremtő kultúrával, ez az ország, az emberi műveltségnek ez a sajátos, egyszeri és megismételhetetlen változata, velünk pusztul el örökre.” Ez Lajos bácsira éppúgy érvényes, mint Bercire, akár e vallomása: „Vallom, hogy a teljes értékű élethez hozzátartozik a közéletben vállalt munka, a jónak megismert

ügy képviselője, az eszmékért folytatott küzdelem. A világban sok a nyomorúság, munkálkodnunk kell enyhítéséért, az igazság és szeretet érvényesüléséért. A szeretet nem érzélem, hanem parancs. Hogy megtettem-e a tőlem telhető legtöbbet, arról az utókornál is igazságosabb bíró előtt felelek, nem is sok idő múltán.”

Isten éltesse sokáig, áldja és őrizze egészségben, bőségben Andrásfalvy Bertalan MMA-akadémikus barátunkat, Bethlen Gábor-díjas prófétánkat, Bercit!

Bakos István

Márton Áron Emlékérmes

Szövényi Zsolt

Valamikor tanítónak lenni rang volt – a környezet, a tanulók és a szülők, a falvak népe előtt legalábbis. Ez már régen volt. Az egyetemeken is voltak tudós professzorok, akik a „professzor úr” megszólítás helyett szívesebben hallották, ha „tanár úrként” szólították meg őket, mert ez nemcsak szerényebben hangzott, de utalás volt hivatástudatára is, és elhatároló az egyetemi vagy az akadémiai ranglétrán pöffeszkedőktől. Idővel változott ez is. Am ma is vannak azért emberek a pedagógiai, a tanári pályán, akikben a hivatás, a szolgálat erkölcsé nagyobb úr, mint az úrhatnámtság kielégíthetetlen vágya.

Szövényi Zsolt nemcsak a tanári munkában, de a felsőoktatás minisztériumi szolgálatában csakúgy, mint szépen gyarapodó családja gondozásában és ösztentartásában is az utóbbiak közé tartozik. Az ELTE biológia-pedagógia szakán diplomázott. Az Eötvös Kollégium tagja volt. Fiatalon került be főelőadónak a minisztériumba, ahol a miniszterek jöttek-mentek, a minisztérium neve változott, összevonásokkal és szétválasztásokkal tarkítva az évek, évtizedek sorát. Szövényi Zsolt azonban alázattal és hűséggel szolgálta a tanárképzés és általában a felsőoktatás ügyét évtizedeken át, bármelyik fokán állt is éppen a hivatali számlélétrának.

Munkásságában kiemelkedő jelentősége volt a tanító- és tanárképzés támogatásának. Szoros kapcsolatot tartott az intézményekkel, képviselte érdekeiket a minisztériumi hivatalon belül és azon túl is. Ebben sem tagadta meg önmagát, itt is működött pedagógusi vénája: inkább volt társuk, barátjuk, mint hivatalból felettesük. Ezen felül, az intézmények az ő személyében nem elsősorban hivatalnokot, hanem elhivatott szakembert találtak e kapcsolatban. Tette ezt a pedagógusképzés zaklatott évtizedeiben, a sorozatos változások korában, miközben a tanító, a tanár társadalmi rangja folyamatosan háttérbe szorult más hivatással, más szakmákkal szemben – amikor a „fáklya” fénye egyre csökkent, inkább csak pislálkolt már, mert szánni való volt sokak szemében a pedagóguspályán való tengődés. A pálya el is nőiesedett, a férfiak jobb lehetőséget kerestek,

és szinte minden más szakma többet ígért. A rendszerváltás jogászokat és közgazdászokat igényelt elsősorban, esetleg mérnököket, számítástechnikusokat, a pedagógus pedig ott kullogott a sor végén, kiszolgáltatva a liberális demagógia szószólóinak, neveletlen tanulók demokráciájának. Történt ez akkor, amikor Klebelsberg dicsőítésétől zengett az ország, holott a gróf úr iskolapolitikájától már-már fényévnnyi távolságra kerültünk, és hallhattuk napról napra, hogy az oktatásügy stratégiai ágazat, de közben a „nevelés” szót el lehetett felejtetni, az egész ágazat „szolgáltatás” lett, mint egykor a fűszeres vagy a vándorköszörűs.

Holott főként éppen a felsőoktatásban folyó tanárképzés minőségén – nemcsak szakmai, hanem szellemi-erkölcsi minőségén – múlik az, hogy milyen alkatú tanítók, tanárok dolgoznak majd az alsó- és középfokú iskolákban, s onnan megint milyen képességű és elhivatottságú fiatalok kerülnek a felsőoktatásba. És végül: milyen értékű értelmisége lesz összességében a nemzetnek, Magyarországnak.

Ez a felelőssége a mindenkori oktatási igazgatásnak. Ebben a felelősségtudatban él Szövényi Zsolt, ennek jegyében tette a dolgát, akármilyen rendszer volt, akármilyen kurzus dirigált éppen. Immár nyugdíjasként sajgó derékkal megszedi a kőszegi sózókörtét cefrének, ahogy eddig is, megfaraghatja a fát, szobrot alkothat a máriacelli zarándoklatra, gondolhatja feleségével a kőszegi kertet.

És átveheti a Bethlen Gábor Alapítvány szerény elismeréseként a Márton Áron Emlékérmét.

Bíró Zoltán

Székelyföld Jövőjéért ösztöndíj

Dr. Keresztes György Pál primor 2014-ben kérte fel a Bethlen Gábor Alapítványt az általa alapított Székelyföld Jövőjéért ösztöndíjalap kezelésére. Az ösztöndíjalappal állított emléket a Nagy Fejedelem által nemesi rangra emelt Léczfalvi Keresztes családnak. Az ösztöndíjalap célja, hogy hozzájáruljon Székelyföld kiemelkedő képességű, tehetséges fiataljainak méltó neveléséhez és továbbtanulásához, ösztönözve a magyar tannyelvű iskolák tehetséggondozását, a kiválóak elismerését, bármilyen szintű iskolában tanulnak is. Az első ösztöndíjat az alapítvány 2015-ben adta át, a hagyományos Bethlen Gábor-díjátadó ünnepségen. Azóta is minden évben, a felhívásra beérkezett javaslatok alapján, az Ösztöndíj Bizottság és a kuratórium meghozza döntését az év ösztöndíjasának személyéről. 2020-ban a beérkezett pályázat közül négy kiváló tehetségű jelölt kapta meg a bizalmat, lehetőséget a Székelyföld Jövőjéért ösztöndíj elnyerésére. Az ismert körülmények miatt elmaradt a Bethlen Gábor-díjátadó ünnepség, ezzel együtt az ösztöndíjak átadása is. 2021-ben nem kell újra pályázni az ösztöndíjra, de meg kell felelni a pályázati felhívásban megfogalmazott elvárásoknak.

Reményeink szerint 2021 novemberében sikerül ünnepélyes keretek között találkozni a jelöltekkel és mentoraikkal.

Az első jelölt Varga Andrea, a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem harmadéves általános orvostanhallgatója; mentora Batizán Attila, a Gecse Dániel Református Orvosi és Egészségügyi Szakkollégium igazgatója, a Szentgericei Református Egyházközség lelkipásztora. Andrea jelenleg a kollégium bentlakó diákja. Tanárai, diáktársai szerint mindig lehet rá számítani. Ünnepi összejöveteleken szaval, csapatépítő játékokat vezet a bentlakásos gólyatáborban, magyar népdalokat tanít a diáktársainak, aktívan jelen van a kollégiumi bibliaórákon, szakkollégiumi előadásokon. Székelyudvarhelyen kitűnő eredménnyel érettségizett a Tamási Áron Gimnáziumban, majd sikeresen felvételizett az egyetemre. Kisgyermekkorá óta a néptánc, népi kultúra szerelmese. Segíti a székelyudvarhelyi Serittő Néptáncsoport kezdő táncosainak tánc- és zeneoktatását. Jó pedagógiai érzékkel, nagy szeretettel foglalkozik a rá bízott gyerekekkel. Számtalanszor fellépett a Rákóczi Szövetség által szervezett középiskolás táborokban, táncolt, énekelt, szavalt. Székelyföldön gyakran mutatta be és tanította az anyaországból érkező diákoknak, turistáknak a vidék néptáncait, népdalait.

A második jelölt Onodi Henrietta, jelenleg a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem szárazföldi és vízi ökológia szak kétéves mesterképzésének a hallgatója, magyar tagozaton; mentora Lapohos Anna-Mária, kémiatanár, megyei tanfelügyelő. Tanulmányait a csíkszentmihályi Arany János Általános Iskolában, majd a csíkszeredai Kós Károly Szakközépiskolában magyar nyelven végezte. Kiváló tanulmányi eredményekkel végezte a középiskolát, ahol évfolyamelsőként ballagott. Egyetemi tanulmányainak alapképzését is a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen végezte, ökológia szakon, szintén magyar tagozaton. A szülőfalujához, a Hargita megyei Csíkborszovához mélyen kötődő Henrietta már középiskolás korában a Zöld SzékelyFöld Egyesület támogatásával kiadta *Csíkborzsova természeti értékei* című könyvét, amelyben saját fényképek és rajzok segítségével emléket állít a népi feredőnek, a kenderáztató tónak, megőrökíti az erdőrészek és legelők helyneveit, valamint nagy igényességgel mutatja be a növény- és állatvilágot. Középiskolás éve alatt számos egyéni kutatásban vett részt, ezeket ismertetve különböző hazai és Kárpát-medencei konferenciákon, versenyeken is szép eredményeket ért el. Kutatás iránti elkötelezettségének köszönhetően egyetemistaként tagja lett a Denevérkutatási és Védelmi Központnak.

A harmadik jelölt Szilágyi Eszter, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem hallgatója turizmusföldrajz szakon; mentora dr. Tódor Imre, a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium filozófia szakos tanára. Gyergyószentmiklóson született, elemi és általános iskolai tanulmányait Gyergyócsomafalván, a Köllő Miklós Általános Iskolában végezte mindvégig kiváló tanulmányi eredménnyel. Tanulmányai mellett különféle versenyeken, rendezvényeken vett részt, önkéntes tevékenységekbe kapcsolódott be, ezáltal is öregbítve néhai iskolája hírnevét.

Önkéntesként négy éven át tagja volt az iskola kórusának, amellyel rendszeresen felléptek iskolai, egyházi, önkormányzati ünnepeken, megemlékezéseken (március 15-e, Miklós-napi ünnepek, karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó rendezvények, az iskola éves gálaműsora és más iskolai, valamint iskolán kívüli rendezvények). Bekapcsolódott A Jövőért ültetünk elnevezésű országos szintű projektbe, amelyben a részt vevő diákok fenyőcsemetétet ültettek letarolt erdőrészekben, felelős magatartást tanúsítva környezetünk problémái iránt. Már általános iskolás korában megmutatkozott tehetsége a magyar és az idegen nyelvek iránt, tantárgyi és helyesírási versenyeken szerepelt jó eredménnyel. Középkolásként önkéntes segítőtje volt a Care2Travel non-profit szervezetnek, melynek keretén belül hátrányos helyzetű gyerekeket táboroztattak, ahol a külföldi önkéntesek munkáját tolmácsként segítette. Kiváló eredménnyel zárta a 12. osztályt, majd nagyon szép eredményt ért el az érettségi vizsgán (9,56-os átlagot, a negyedik legjobbat teljesítette az iskolájában), és ezzel elsőként jutott be az egyetem turizmusföldrajz szakára, ahol egyetemi tanulmányait végzi.

A negyedik jelölt Kovács Petra, a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium 12. osztályos tanulója; mentora Tokos Ibolya, a Székely Mikó Kollégium magyartanára. Székelyföldön, Háromszéken született, Kovászna városában. Iskoláit az elemitől a gimnáziumig Sepsiszentgyörgyön végezte, a Székely Mikó Kollégiumban érettségizett kitűnő eredménnyel. Szavaló tehetsége révén állandó szervezője és fellépője az iskola és a város ünnepi alkalmainak. A középiskola első évében részt vett a Mikes Kelemen magyar nyelv és irodalom tantárgyverseny megyei szakaszán első, országos szakaszán második díjat kapott, valamint az Apáczai Csere János magyar nyelv, irodalom és kultúra nemzetközi tantárgyverseny első díjasa volt. Ezeken a versenyeken több éven keresztül megmérettette magát, és továbbra dobogós helyezéseket ért el. Tanárai szerint szorgalmas, kitartó, újabb és újabb kihívásokra vállalkozik, diáktársai számára példaértékű a munkához, közösséghez való hozzáállása, karitatív tevékenysége. Országos megmérettetéseken elért kiváló eredményiért már gimnazistaként felvételt nyert a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára. 2020-ban írt személyes vallomása így hangzik: „Tervem, hogy maradandót alkossak a magyar nyelv és irodalom terén...”, hogy továbbadjak lehetőleg mindent, amit csak magamba gyűjtöttem életem során. Rövid távú célom a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, magyar-orsz szaks hallgatóként való továbbtanulás.”

Magary Rozália

Összeállította: Nagymihály Zoltán